

cara bastant en fraseologia curialesca: «mudaren la electió dels cònsols, al jorn de Ninou sie, segons e per aquel *mou e manera* que antigament se usave e acostumave», SdUrg., a. 1470 (BABL xi, 271); després s'hi anà introduint, dins aquesta esfera, una forma més llatinitzant *modo e manera*.<sup>2</sup>

Fou doncs una romanalla del llatí tardà fins al català arcaic d'evolució popular, poc vivaç, ja moribunda, com n'hi hagué una en l'oc. ant. *mo*,<sup>3</sup> i algun cop *mou* (allà sobretot terme de gramàtica i poètica); i en el cast. antic *muedo*, que es documenta (Berceo, Juan Ruiz etc.), en especial, amb el sentit de 'compàs o to en la música'. Cada cop més va anar essent reemplaçat, en aquestes i les altres llengües romàniques, per una forma netament llatina: fr. i oc. *mode*, cast. *modo* etc.<sup>15</sup> Després s'usa bastant *modo* en el llenguatge cultista: «*modos de fer albarans, en los quals se posen en ús moltes frases de les susdites*» és el títol d'un dels capítols de l'OPou (ThPu., 129). En definitiva la solució catalana ha estat *mode*.

*AlcM* sembla voler ignorar-ho, silenciant absolutament l'ús literari d'aquesta forma, amb una conclusió que almenys és desorbitada: «*mode*, escrit modernament per prurit de fugir de la semblança amb el castellà». Ningú no podria insinuar que jo sigui ultra-purista, i que no hagi defensat la forma en -o com a legítima en un nombre bastant considerable de mots catalans (*viudo, suro, moro, cervo*, i preferint les formes com *cuïro, borratxo, quadro, moïllo, roïllo a molle, roïlle* (que en forma inconseqüent prefereix *AlcM*, quan són mortes quasi pertot); veg. el meu treballat estudi de *LleuresC* (197-209, 16-17); però dir allò és exposar-se que els retorqueixin usant-los de prurit de fugir del fr., angl. i altres llengües eur., per posar-se sota l'ala de la que aspira a devorar la nostra.<sup>35</sup>

Apleguen una desena de testimonis literaris o documentals de la forma *modo*. Bella proesa! Tothom sap que en els segles baixos, i fins a part del XIX, se sentia com a acceptable catalanitzar a mitges qualsevol mot llatí amb una final en -o: *triumfo, ànimo, mòdulo, Túllio* etc.; després la llengua decidí desar aquestes antigalles i catalanitzar del tot (*ànim, triomf...*). Llavors és quan es deia, així mateix, *mètodo, periodo, absurdo, ritmo, iodo...* Qui defensaria això avui? Ja sé que ells també ho han descartat sense vacillar (i àdhuc volen *moïlle, model*, en forma ben inconseqüent, i declaren que *còmodo* és un castellanisme!) Per què callen, doncs, que hi ha hagut grans mestres com JoCarner, Fabra, Ribà, JRuyra, Pous i Pagès etc. que han usat *mode*: és clar que no valen menys que EVil. o FSoler.<sup>40</sup>

I haurien hagut de començar per dir que el que fan els bons parlants i tots els clàssics moderns és reservar *mode* a l'ús com a terme de lògica, de gramàtica i poca cosa més; que és un castellanisme com una casa usar *mode* o *modo* o *modus* (o qualsevol forma) en lloc de *manera* (calcant el cast., que el pretereix); en cat. no s'ha de dir més que *d'aquesta manera, un home de bones maneres, hi ha una manera més elegant de parlar, de cap manera* (no pas de ningú *modo* o *de cap modo* estil pretensió molt amadrilenyat) etc. Això és

el que han fet sempre els bons escriptors d'estil plaer com Maragall, Coromines, Pous, Segarra, Bertrana, Pla, Fuster etc. Guardem *mode* per a la gram. i l'exposició de tirat filosòfic, per a l'alta doctrina abstracta.

O si no, deixem que l'ús decideixi, que la llengua imposi lliurement el veredicte. Com que *clero* és necessari, *ritu* necessari, s'han mantingut (car llavors havíem de recórrer a neologismes com *clergat* o *clerecia* massa diferents) perquè no hi havia forma d'adaptar-ho catalanament, com no es podia acceptar *cult* i per això hem admès *culte*, però en el cas de *mode* el mot pertany molt menys a les esferes corrents de la llengua. Si la llengua imposés *modo*, en bona hora. Però no ho vulguem precipitar i més aviat acceptem, almenys en els nostres dies, el consell profundament meditat de Fabra, que ja exposava magistralment la qüestió de *mode*, i de tots aquests cultismes, en la seva *Gramàtica Cat.* de 1912, pp. 32-33 i 418.

*Moda* [Lacav.], pres del fr. *mode*, manlleu del llatí *modus*, que a causa de la seva terminació ambigua s'usà col·loquialment, i en totes les accs., com a femení; i des d'allí, a causa del prestigi internacional del vestir i el viure francès, s'estengué a totes les llengües d'Occident, amb terminació femenina, en l'acc. de 'voga, manera de vestir, tarannà social' (it. *moda*, ja en Redi, S. xvii, cast. *moda* c. 1700 etc.); Lacav. en dóna molts exemples segons l'ús actual (*vestit a la moda* «segons la usansa» etc., i algun encara en l'abstracte) «*ell vol que los altres viscan a sa moda*», però això en català de seguida quedà antiquat, i ja no trobem més que coses com «un vestit de seda a tall de senyora: / xinetla al taló, mitjeta a la moda» en el nostre cançoner (MilàF, *Romillo*, 291Bf., reco. a St. Joan d. I. Ab.). Es pronuncia amb ò oberta pertot (és falsa la dada val. d'*AlcM*: J. G. M., 1955, 1956). D'on: *modista* [Lab. 1840] femení i masculí (no diguem *modisto* ni *modiste* imitant el ridícul barbarisme castellà); *modisteria*; *modisteria*; en català es diu *passat de moda* (no *demodat* o *desm-*, a la francesa).<sup>40</sup>

DERIV. del ll. *modus* (tots cultismes, llevat d'excepcions indicades): *Modal* [Belv.]; *modalitat*. *Mòdic* [Lacav.], ll. *modicus* id.; *modicitat*. *Modisme* [Lab. 1840]. *Modós* i *modosament*, encara que s'han usat des de fi del segle passat, són calcs dolents del cast., i ben innecessaris (*cortès, ben criat, ben educat, fi, bona criaça, finament, cortesament* etc.).<sup>45</sup>

*Moderar* [1344], del ll. *moderāri* 'reduir a mesura, reduir a una mida', 'dirigir': «despeses --- les quals a envides --- se poden moderar», *Ord. Palatines del Cerimoniós* (CoDoACA v, 191); «que (ell) moder les dites missions ---», docs. ross. de 1388 i 1400 i repetidament en Albertà de Brescia (*InuLC; DTo*. 1647). Antigament apareix una var. «al- + *amoderada* compassió», *Decam.* VIII, § 8, 480.3, de nou 480.9, però en l'it.: «con piú moderata compassione». *Moderació* [*DTo*. 1647]; *moderador* [Lacav.]; *moderat* [*DTo*. 1647]; *moderant* [Lab. 1840]; *moderantisme; moderable; moderament; moderança* [Eiximenis]; *moderatiu; moderatori; immoderat* [Belv.].<sup>50</sup>

*Modest* [1472, JnEsteve; Busa-N. 1507]: «la tua